

اصل ۲۷ قانون اساسی از اصول مترقی و مظاهر قانونی مردم‌سالاری دینی است. این اصل که ذیل فصل حقوق ملت و به منظور حقوقی سازی آزادی‌های عمومی وضع شده است، در تاریخچه قانونی ایران هویت‌دار است و در دوران مشروطه خواهی و دستورگرایی ذیل اصل ۲۱ متمم قانون اساسی مشروطه یک بار اساسی سازی شده است. همچنین در سال ۱۳۵۸ به شکل کنونی تصویب شد و در بازنگری سال ۱۳۶۸ از هرگونه تغییر مصون باقی ماند، اما از حیث اجرا هرگز به عنوان یک اصل مستقل دارای حدود و ثغور موسع به گونه‌ای که اصل ۲۶ نیز ذیل آن قرار بگیرد، در نظام تقنینی و اجرایی تحلیل و توجه نشده است.

عنصر ماهوی این اصل، اطلاق «آزادی حداکثری» با درج دو تحدید است: اول اینکه محل به مبانی اسلامی نباشد و دیگر اینکه بدون حمل سلاح باشد، ولی در یک برداشت حاکمیتی و اجرای آن ذیل اصل ۲۶، به تحدیدهای ناشی از مقررات‌گذاری مقنن عادی در قالب قوانین موضوعه فعالیت احزاب، جمعیت‌ها و انجمن‌های سیاسی یا اقلیت‌های دینی شناخته شده، دچار شده است.

به این ترتیب، سیاق اعتقادی غالب مبنی بر عدم نیاز به تقنین برای اصل ۲۷ تاکنون مانع از تقنین ذیل این اصل شده که نتیجه آن دور شدن از کارکرد مفید و مؤثر این اصل به عنوان یک پایه و عنصر اصیل اسلامی در حکمرانی شایسته و مطلوب است.

به دلیل فقدان قانون و مقررات ویژه این اصل، در قلمروی دو تحدید قانونی مندرج در این اصل، شاخص و احصایی وجود ندارد که از یک سو، از باب تنظیم‌گری به حاکمیت در حکمرانی کمک کند تا بتواند به وظیفه قانونی مقام حقوق عمومی، در ایفای به تعهد مبنی بر تضمین و احترام به آزادی‌های عمومی و مشروع عمل کند و کارنامه کامل و موفق داشته باشد، و از آن سوی هم حقوق و آزادی‌های عمومی مضیق نشود.

بنابراین حقوق هر دو ضلع، هم مقام حقوق عمومی و هم ذی نفع قلمروی قانون و درخواست‌کننده اعمال حق اعتراض رعایت نشده است؛ درحالی‌که مرزبندی و قلمروی قانونی دو اصل ۲۶ و ۲۷ در متن و مطلع اصل ۲۶ و نیز انتهای آن به درستی تعیین شده است، اما تحلیل مبتنی بر مهندسی خطی اصول قانون اساسی، اشتباهی راهبردی است که تاکنون مسئله‌آفرینی کرده است.

صدر اصل ۲۶، قلمروی آن تصریح شده و انتهای آن با عبارت دقیقی، اصالت را از محصور کردن اعتراضات در قالب گروه‌ها و شخصیت‌های مندرج در همین اصل نفی کرده است: «هیچ‌کس را نمی‌توان از شرکت در آن‌ها منع کرد یا به شرکت در یکی از آن‌ها مجبور ساخت.» بر اساس